

PLANLAMADA DEĞİŞİM VE «YENİ» GÜNDEM

1960-2015

DR ÖĞR ÜYESİ ERHAN KURTARIR

13 ve 14. Haftalar

26.12.2022

Adım Adım (Aşamalı) Planlama Kuramı

- Kapsamlı akılcı planlamaya yöneltilen sistemli bir eleştiri Charles E. Lindblom (1959) tarafından 1950'li yılların ikinci yarısında geliştirilen aşamalı ya da adım adım planlama (*incrementalism*) yaklaşımıdır.
- Lindblom'un çalışması, ülkesel ve bölgesel ölçekte planlama anlayışının halk tarafından da büyük ölçüde benimsendiği 1930'lu yılların dünya iktisadi bunalımının yerini, 2.Dünya savaşı sonrasında A.B.D ekonomisinin hızla büyüdüğü, büyük sermayenin egemenliğinin pekiştiği ve orta sınıfların da bu refah ortamından büyük ölçüde pay aldığı bir döneme terk ettiği günlerde gündeme gelmiştir.

- Toplumsal düzeyde merkezi planlama kavramı halkın gözünden düşürülmeli, gelişme önünde bir engel gibi gösterilmeli ya da kamunun ağırlıklı rolü azaltılarak özel kesimin bu alana da yerleşmesi sağlanmalı görüşü hakimdir.

İnkrementalist Planlamanın Kapsamlı Planlama Eleştirileri

- Kapsamlı planlama uzlaşmaya açık değildi
- tartışılması gereksiz hedefler bile almaşıklar çerçevesinde tartışma konusu yapılıyordu,
- gereksiz veriler toplanıyordu,
- tüm almaşıkların belirlenmesi olanaksızdı,
- uygulanması zordu,
- çok zaman ve kaynak harcanmasına yol açıyordu

Yapılması gereken nedir?

- Yapılması gereken ise kuramsal takıntılardan kurtularak, piyasa sisteminin yol göstericiliği çerçevesinde atılan her bir adımın aldığı tepkiye göre tavır almaktır.
- Bu tepkiye bağlı olarak, ya bir adım daha atılmalı ya da geri çekilmeliydi.
- Lindblom'a göre “İşini Yürütmenin Bilimi”, aşamalı ya da adım adım ilerlemeyi esas almalıdır.
- Yapılması gereken, var olan sistemde kökten değişiklikler önermek yerine, sistemin aksayan yönlerini aşamalı biçimde küçük adımlarla revize edecek siyasalar önermektir.

- Aşamalı planlama anlayışına göre, büyük projelerle yola çıkanlar tökezlemeye mahkûmdur. Bu nedenle planlama eylemi de adım adım ve istikrarlı biçimde sürdürülmelidir.
- Adım adım değişikliklerle de etkinlik artırılabilir, muhakkak değişiklik yapmak için yola çıkmak gerekmiyor. Nitekim gerçek yaşamda da planların uygulanmasında isteyerek ya da istemeyerek aynı yöntem izlenmekte, başta konulan amaç ve hedeflerden süreç içinde büyük ölçüde uzaklaşabilmektedir.
- Daha da önemlisi aşamalı ya da adım adım planlama yaklaşımı, belirli bir hedefe doğru ilerlerken izlenecek bir yöntem olarak önerilmekten çok doğrudan kendisi bir yöntem olarak önerilmektedir.

Aşamalı planlamaya karşı yöneltilen eleştiriler

- Kapitalist ülkelerde çoğulcu politik yapı kuramının geçersizliği ve bunun sonucu kararların, büyük ölçüde toplumdaki güç odaklarının arzuları doğrultusunda gerçekleştiği, aşamalı planlama kuramının da bu duruma meşruiyet kazandığı; bu yaklaşımın planlamanın temel özelliklerinden olan almasıklar oluşturmanın bu yöntemde anlamlı olmadığı yönündedir...
- kapsamlı planlamaya ciddi bir eleştiri getirmesi bakımından ilgi görmesine karşın, akademik çevrelerde çok da etkili olduğu söylenemez.

Etzioni Ve Planlamada Üçüncü Yol: Karma Yaklaşım

- Akılcı kapsamlı planlama ve aşamalı/adım adım planlama kuramlarının iki ana planlama akımını oluşturduğu bir dönemde Amitai Etzioni (1967) tarafından önerilen üçüncü bir yol
- Etzioni, kapsamlı planlama ile aşamalı planlama kuramlarına getirilen eleştirilerin genel bir derleme ve değerlendirmesini yaptıktan sonra, tüm eleştirileri giderecek bir ara yol ya da yeni bir karma model önermektedir.
- Bu çerçevede Etzioni'nin tutumu, bir “ara yol” ya da üçüncü bir yol olarak, birisi ütöpik, diğeri ise muhafazakar olan bu karşıt görüşlerin birleştirilmeye çalışıldığı bir karma bakış denemesidir.

Çoğulculuk ve Savunmacı Planlama Kuramı

- A.B.D’li hukukçu ve şehir plancısı Paul Davidoff tarafından geliştirilen “Savunmacı Planlama” (Advocacy Planning) ve “Avukat Plancı” kavramları, “kent planlama sürecinde dışlanan çıkarların savunulması” anlamında kullanılmaktadır
- Davidoff (1965) savunmacı planlamayı, kent plancılarının toplumda pazarlık gücü olmayan grupların temsilcileri olarak planlama sürecine katılmaları ve onlar adına savunma ve pazarlık yapmaları biçiminde tanımlamaktadır.
- Davidoff, kenti sosyal, ekonomik, kültürel ve politik bir bütün olarak göremeyen fiziksel planlama yaklaşımının ve kendisine, kamu yararı adına fiziksel plan yapan bir teknik eleman olarak, bu alanda tartışmasız bir kimlik yüklenen şehir plancısına yönelik geleneksel anlayışının terk edilmesi gerektiğini vurgular.

Savunucu Planlamada KRP Eleştirisi ve motto

- Davidoff, 1960'lı yıllarda egemen olan “kapsamlı akılcı planlama” yaklaşımının tekelci konumunun planlama sürecine katılımı zorlaştırdığını belirtmektedir. Ona göre, kapsamlı planlama anlayışının öngördüğü karar verici konumundaki tek bir resmi planlama birimi, farklı ve çıkarları çatışan toplumsal gruplarından oluşan bir kentin ortak çıkarlarını temsil edemez. Planlamanın işlevi, ekonomik ve politik düzeylerde güçsüz olanların çıkarlarını savunarak, eşitlikçi çoğulculuğu desteklemek olmalıdır.

Savunucu Plancının Nitelikleri

- Planlama sürecinin politikleştirilmesi, **planlama işlevinin yasama ve yürütme organlarında yer almasını gerektirir.**
- Plancı bu politik süreçte **farklı çıkar gruplarının ya da bireylerin avukatı** olarak yer almalıdır.
- Avukat olarak plancı, savunduğu grup ya da bireylerin durumunu, müvekkilinin ve ikna etmeye çalıştığı **karar alıcıların anlayabileceği bir dille açıklamak** durumundadır.
- Avukat plancı, bugün sıradan bir plancının yüklendiği sorumluluk ve çabadan çok daha fazlasını yüklenmek zorundadır, çünkü çoğulcu planlamanın yarışmacı doğasından dolayı, **geliştirdiği plan önerilerinin üstünlüğünü kanıtlamak durumundadır.**
- Ayrıca, avukat plancının gerek yerel yönetimlere gerekse savunmasını üstlendiği müvekkillerine karşı **eğitici bir rol** üstlenmesi de söz konusudur.

Savunucu Planlamanın Katkıları

- Davidoff, savunmacı planlama yaklaşımının, bir yandan kentlerin ihmal edilmiş, **dışlanmış gruplarının planlama sürecine dâhil edilmesini** sağlayacağını, diğer yandan da devletin planlama birimini **almaşık (alternatif) planlar** sergileme yükünden kurtaracağını belirtir.
- Sınırlı da olsa **kimi gruplar kendi planlarını finanse edecek kaynaklara sahiptir.**
 - Çoğulcu planlama anlayışı, toplum ve devlet tarafından anlamlı ve yararlı görüldüğü ölçüde vakıf fonlarından ya da merkezi ve yerel yönetimlerden mali destek de bulabilir.
- Savunmacı planlama, planlama sürecini etkileme anlamında **tabandan yukarıya** doğru bir hareketi hedeflemektedir.

Savunucu Planlamanın Geliştiği Ortam

- Davidoff kuramını toplumsal muhalefet ortamında geliştirmiştir.
- Davidoff'un yaklaşımında bu iki önemli olgu, planlama kuramı ve uygulamasına yönelik olarak geliştirdiği modelde birleştirilmekte ve döneminde yaşanan sorunlara sistem içinde kalarak bir açılım sağlanmasına çalışılmaktaydı.

Savunucu Planlama Yaklaşımına Dönük Eleştiriler

- Bu model, çoğulcu toplum tezi ile uyumlu biçimde kapitalist toplumda merkezi ya da yerel düzeyde var olan **çıkar gruplarının hiç birinin tek başına belirleyici bir güce sahip olmadığı** ya da **devlet tarafından buna izin verilmeyeceği** temel varsayımı A.B.D.' de yerel politika çözümlemesi yapan birçok araştırmacı tarafından ciddi biçimde eleştirilmiş ve geçersizliğine ilişkin olarak oldukça güçlü kanıtlar ve örnekler ortaya konulmuştur.
- Toplumun güçsüz kesimlerinin savunulması şiarı ile yola çıkan savunmacı planlama yaklaşımı, kapitalist sistemin temel kurumlarını aynen koruyarak tüm eşitsizlikleri yeniden üreten ve meşruiyetini güçlendiren bir planlama kuramı geliştirmeyi öngörmektedir.
- Ancak, tüm bu sorgulamalar karşılık savunmacı planlama kuramının geleneksel planlama kurumunun kenti salt fiziksel çevre olarak gören yaklaşımına; planlamayı politikadan uzak, yansız ve teknik bir uğraş olarak gören plancı anlayışına; toplumun güçsüz kesimlerinin de planlama sürecinin dışında tutan tavra karşı getirdiği eleştirilerin döneminde ve hala önemli ve olumlu bir katkı olduğu gerçeği de yadsınmamalıdır.

Kent Planlamasına Yöneltilen Marksist Eleştiriler

- Marksist plancılar, kentsel planlamanın da kamusal bir müdahale aracı olarak temel işlevinin, kapitalist sistemin yapısal niteliklerinin neden olduğu sorunları çözmeyi hedefleyen yönüyle, sistemin sürekliliğini / kendini yeniden üretmesini sağlayan yönüne vurgu yaparlar.
- Çağdaş kentsel toplum kapitalizmin bir ürünüdür ve kapitalist üretim ilişkileri içine yerleşmiştir, bu ilişkilerden kopuk bağımsız bir kentleşme kavram ve anlayışı ancak idealist bir tutum olabilir.
- Diğer bir anlatımla, kapitalist kent olgusunu ve bu olgunun yol açtığı toplumsal, ekonomik, politik ve kültürel dönüşümleri kavrayabilmemiz, onu bu olgunun ayrılmaz bir parçasını oluşturan tarihsel ve toplumsal gerçeklik içine oturtabildiğimiz ölçüde olanaklıdır.

Patsy Healey ve “Birlikte Planlama”

- Modern planlama düşüncesinin demokrasi ile kapitalizmin uzlaşma içinde olduğu bir dünyada sosyal ve ekonomik bir gelişme için ilerlemeci bir güç olarak görülür.
- Toplumsal olayların oluşumu, gelişimi ve anlaşılmasında aklın üstünlüğü ciddi biçimde tartışılmaya başlandı.
- Bilimsel olarak kurgulanmış ampirik bilgi ile mantığın birleşimi olarak anlaşılan aklın, diğer varlık ve bilme yolları üzerinde –etik ve estetik söylemleri tümüyle dışlayarak- hegemonik bir güç kurduğu ileri sürülmeye başlandı.

Post-Modern Dönüm

- Sistematiğeşmiş akla ve bununla beraber planlamaya olan bu karşı çıkış, moderniteyi de kalbinden vurdu.
- Bu karşı çıkışın ve eleştirinin adı da “postmodernizm” oldu.
- Post-modernist görüş “**aklı**” güçlü olan hegemonyanın öğrenilmiş ve içselleştirilmiş hali olarak tanımlamaktadır
- Habermas, akli, bir bilgi edinme ilkesi olarak tümüyle dışlamak yerine, bakış açımızı, aklın bireysel düzeyde özne- nesne ilişkisi içinde kavramsallaştırmasından, özneler arası iletişim içinde biçimlenen bir muhakeme/usavurma yöntemine çevirmeliyiz der.

- Bahsedilen yeni muhakeme yöntemi “birlikte, ancak farklı yaşanan” durumlarda kolektif sorunların çözümü için gereklidir
- Farklı önceliklere ve bakış tarzlarına sahip olan kültürel toplulukların aynı bir mekânı paylaşmaları durumunda, birlikte yaşamalarının yol açtığı ortak sorun ve olanakların nasıl bir çerçevede ele alınabileceğini tartışır. Şehir ve bölge planlama pratiklerinin odağında da bu soru yatmaktadır.

Collaborative (Birlikte Planlama) Yaklaşım...

- Healey çalışmasında, karşılıklı birbirini anlama (*understanding*) ve güven (*trust*) ilişkilerini geliştiren işbirliğine dayalı, çok kültürlü iletişim ve öğrenme kapasitesini geliştiren içerici/kapsayıcı (*inclusionary*) bir yaklaşım önermektedir.
- Bu tarzda bir ilişki kurma ve yeni bir kültür inşa etme işi karşılıklı diyalogla gerçekleşir.
- Healey (1997), yaşam kalitesinin artması için, bireyselci-yarışmacı davranış yerine işbirliğine dayalı planlama anlayışının geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Peki nasıl?

- Bunun nasıl yapılacağı konusunda ise, Habermascı bir kavramsallaştırmayla «**iletişimsel etik'i**» değerli bir kavramsal kaynak olarak görmektedir.
- Habermas tartışma sürecinin dört önemli özelliğe sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır:

Hebermas'a göre tartışma süreci ilkeleri

- i) tartışma ile ilgili katkı yapacak hiç kimse süreçten dışlanmamalıdır,
- ii) katılımcıların her birisine katkı yapmak için eşit fırsat tanınmalıdır,
- iii) katılımcılar söyledikleri şeyleri tam ifade edebilmelidirler
- iv) iletişim içsel ve dışsal baskılardan uzak olmalıdır.

Tartışma ilkeleri sağlanırsa

- tartışma konusuyla ilgili tüm tarafların katılımının sağlandığı **kamusal ortamın oluşturulması**,
- tüm katılımcılara **eşit iletişim hakkı** verilmesi,
- **hile ve aldatma ile baskının olmadığı** bir tartışma ortamının yaratılması mümkün olacak ve tartışma konusunda benimsenecek görüş **aklın ağır bastığı** yönde gerçekleşecektir.

Planlamanın rolü

Bilinçli bir politika oluşturma eylemi olarak planlamanın, ilişkisel kapasite inşası çabasına yardımcı olma gizilgücü vardır. Planlama, siyasi toplulukları **bilgilendirir**;

- paydaşları tanımlamak,
- paydaşların konuları nasıl tartışmak istedikleri hakkında tarafları bilgilendirmek,
- paydaşların bir araya geldiği katılımlı toplantı ortamları oluşturmak,
- katılımcıları yeni ortaklaşa düşünce ve eylem yolları inşa etmenin ne demek olduğu konusunda bilgilendirmek.

Planlamanın yeni görevleri

- Bu etkileşim sürecinin gelişmesinde uzmanların, tüm paydaşların yanında bulunmak, onlara yardımcı olmak gibi **etik görevleri** olmalıdır.
- Artık kazanan ve yitiren tarafların olmadığı, kazanma ve kaybetme kavramlarının farklı kavranabileceği, **herkesin, bir anlamda, kazanmasını sağlayacak yeni bir yaklaşım**, işbirliğine dayalı bir planlama süreci yaşama geçirilmiş olur.
- Healey (1997), yaşam kalitesinin artması için, bireyselci davranış yerine, temel noktaları belirtilen, **işbirliğine dayalı planlama anlayışının** geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedir.

İşbirliği Yaklaşımına Temel Eleştiri

- Kapitalist düzenin en temelinde emek-sermaye çelişkisi yattığı halde, toplumda bir *uyum* arayışında olunması kendi başına sakat/ çarpık bir tutumdur. Eğer bu ideolojik mistifikasyon fark edilirse, plancının ideolojisinin tamamen farklı bir zeminde şekillenmesi olanaklıdır ve *planlamanın ideolojisini planlamanın* ötesine geçip yeni bir toplum inşa etmeyi planlamaya başlamak, ancak bu şekilde gerçekleşebilir. (Ersoy, 2012)

An aerial, long-exposure photograph of a busy city intersection at night. The image shows a complex network of roads with multiple lanes, marked with white dashed lines. Numerous light trails from cars, in various colors like red, white, blue, and yellow, streak across the frame, indicating heavy traffic. Pedestrian crossings with white zebra markings and yellow tactile paving are visible. Traffic lights and streetlights are also present, adding to the urban scene. The overall atmosphere is one of dynamic movement and modern urban infrastructure.

Planlamada Yeni Eğilimler ve Geleceğin Kentleri

Planlama Kuram ve Teknikleri / 14. Hafta / 02.01.2023

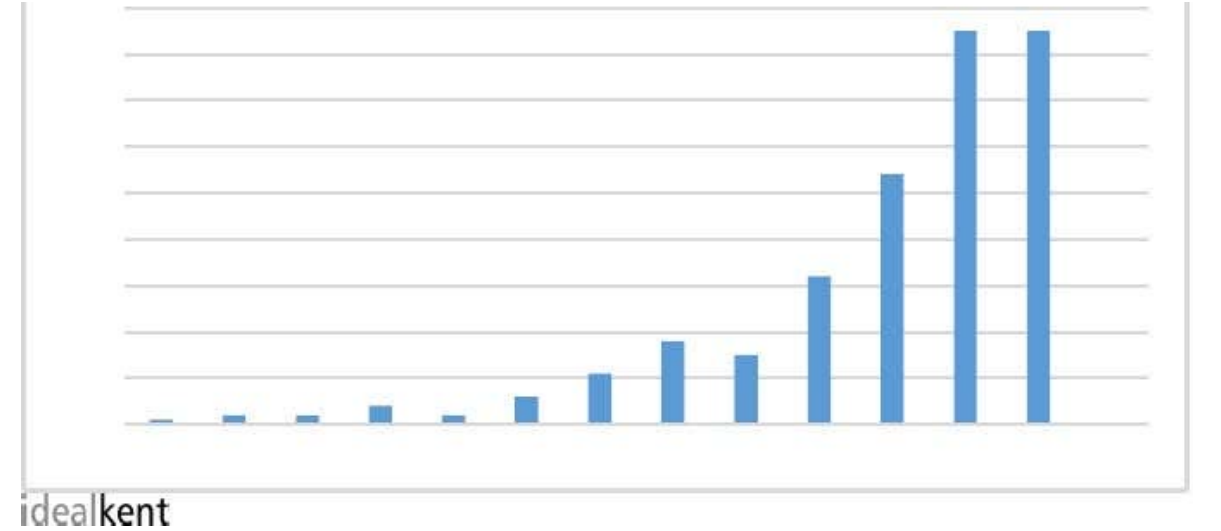
Planlamada Yeni Eğilimler ve Geleceğin Kentleri

- Kentsel Dirençlilik/Dayanıklılık (Urban Resilience)
- Adil Kent (Just City)
- Kapsayıcı Şehir ve Planlama (Inclusive City and Planning)
- Gezegensel Kentleşme, (Planetary Urbanization)
- Postkolonyal Kentleşme (Postcolonial Urbanization)
- Birleşmeler Kentleşmesi (Assemblage Urbanization)

Urban Resillience: Kentsel Dayanıklılık/Dirençlilik

- Dirençlilik, esasen kaynağını biyoloji ve ekosistem bilimlerinden alan bir kavramdır ve iklim değışikliğı, sürdürülebilirlik, ekoloji ve risk yönetimi gibi farklı araştırma alanlarıyla doğrudan ilişkilidir. 1970'li yıllarda Crawford Stanley Holling tarafından ekolojik sistemlerin değışime direnme kapasiteleri konusunda çalışmalar yapılmıştır.

Tuğaç Ç. (2019) Kentsel Dirençlilik Perspektifinden Yerel Yönetimlerin Görevleri ve Sorumlulukları, Kent Araştırmaları Dergisi, 28/10, ss:985-1019

Tablo 1. Dirençlilik şeması (Figueiredo vd., 2018, s.16).

Değişim yoğunluğu / işlem maliyetleri →		
Kararlılık	Dayanıklılık	Değişim
Üstesinden gelme kapasitesi	Uyum kapasitesi	Dönüşüm kapasitesi
Sistemin şoklara dayanması ve hızlı bir şekilde kararlılık durumuna dönmesi	Değişen koşullara göre ilave düzenlemeler ve artımlı uyum	Sistemi önemli şekillerde değiştiren, yeni ve daha iyi bir duruma getiren dönüşüm yanıtları.
← Dirençlilik →		

Tablo 2. Kentsel Dirençlilik tanımlamaları (Figueiredo vd., 2018, s.10; World Bank-GFDRR, 2015, s.80).

Kuruluş	Tanımlama
BM-Habitat	Dirençlilik, herhangi bir kentsel sistemin birden fazla şok ve strese dayanma ve hızla iyileşme ve kentsel servislerin sürekliliğini sağlama yeteneğidir.
Yerel Çevresel İnisiyatifler İçin Uluslararası Konsey (ICLEI)	Dirençli bir kent, temel işlevlerini, yapılarını ve kimliğini korurken, sürekli değişim karşısında uyum ve gelişmeyi sürdüren, herhangi bir şok veya stresin üstesinden gelmeye hazır bir kenttir. Dirençlilik oluşturmak, tehlike ve riskleri tanımlamayı ve değerlendirmeyi, kırılganlığı ve maruziyeti azaltmayı ve dayanıklılığı, uyum kapasitesini ve acil durum hazırlığını arttırmayı gerektirir.
BM Afet Riski Azaltımı Ofisi (UNISDR)	Dirençlilik, tehlikelere maruz kalan bir sistemin, topluluğun veya toplumun, tehlikenin etkilerine karşı temel yapılarının korunması ve restorasyonu da dahil olmak üzere, zamanında ve etkili bir şekilde dayanma, bu etkileri absorbe etme, bunlara uyum sağlama, dönüştürme ve geri kazanım yeteneği ve risk yönetimidir.

Kuruluş	Tanımlama	Derleyen: Tuğaç 2019
BM-Habitat	Dirençlilik, herhangi bir kentsel sistemin birden fazla şok ve strese dayanma ve hızla iyileşme ve kentsel servislerin sürekliliğini sağlama yeteneğidir.	
Yerel Çevresel İnisiyatifler İçin Uluslararası Konsey (ICLEI)	Dirençli bir kent, temel işlevlerini, yapılarını ve kimliğini korurken, sürekli de-ğişim karşısında uyum ve gelişmeyi sürdüren, herhangi bir şok veya stresin üstesinden gelmeye hazır bir kenttir. Dirençlilik oluşturmak, tehlike ve riskleri tanımlamayı ve değerlendirmeyi, kırılganlığı ve maruziyeti azaltmayı ve daya-nıklılığı, uyum kapasitesini ve acil durum hazırlığını arttırmayı gerektirir.	
BM Afet Riski Azaltımı Ofisi (UNISDR)	Dirençlilik, tehlikelere maruz kalan bir sistemin, topluluğun veya toplumun, tehlikenin etkilerine karşı temel yapılarının korunması ve restorasyonu da dahil olmak üzere, zamanında ve etkili bir şekilde dayanma, bu etkileri absorbe etme, bunlara uyum sağlama, dönüştürme ve geri kazanım yeteneği ve risk yönetimidir.	
Rockefeller Vakfı	Dirençlilik, bireylerin, toplulukların ve sistemlerin stres ve şoklar karşısında hayatta kalma, uyum sağlama ve büyüme ve hatta şartlar gerektirdiğinde dö-nüşüm yapma kapasitesidir.	
Resilientcity.org	Dirençli kent, sosyal, ekonomik ve teknik sistemlerinin ve altyapılarının aynı fonksiyonları, yapıyı ve kimliği sürdürebilmelerini mümkün kılacak biçimde gelecekte karşılaşılacakları şokları ve stresleri absorbe etmek yönünde kapasitesini geliştirmiş kenttir.	
Dünya Bankası	Dirençlilik, işlevlerini korurken, insanların, toplumların ve ülkelerin olumsuz şoklardan kurtulma yetenekleri ile karakterize edilir.	
USAID	Dirençlilik, insanların, hane halklarının, toplumların, ülkelerin ve sistemlerin, şokları ve stresleri kronik kırılganlığı azaltacak ve kapsayıcı büyümeyi kolay-laştıracak şekilde hafifletme, uyarlama ve onlardan kurtulma kabiliyetidir.	
100 Dirençli Kentler Ağı	Kentsel dirençlilik, bir şehirdeki bireylerin, toplulukların, kurumların, işletme-lerin ve sistemlerin, hangi tür kronik stres ve akut şoklara maruz kalırlarsa kal-sınlar hayatta kalma, uyum sağlama ve gelişme kapasiteleridir.	
Dirençli Avrupa	Kentsel dirençlilik, bir şok ya da stresin ardından bunların etkilerinden, sıklığından veya büyüklüğünden bağımsız olarak, kentsel sistemlerin, toplulukların, bireylerin, kuruluşların ve işletmelerin iyileşme, işlevlerini sürdürme ve gelişme kapasitesidir.	
Dirençlilik için Küresel Birlik (AGIR)	Kentsel dirençlilik, korunmasız hane halklarının, ailelerin, toplulukların ve sistemlerin belirsizlik ve şok riski ile karşı karşıya kalma, şoklara etkili bir şekilde dayanma ve bunlara cevap verme ve sürdürülebilir bir şekilde iyileşme ve uyum sağlama kapasitesidir.	

OECD – Urban Resilience Program

- Şehirler türlü zorluklara yanıt vermede önemli bir rol oynamaktadır. Kentler, iklime dayanıklı kentsel altyapıya **yatırım yapan**, ekonomik krizlerden etkilenen işletmeleri ve toplulukları **destekleyen** ve kamunun diğer kurumlarıyla **işbirliği yapan** kilit aktörlerdir.
- İklim değişikliğinin, ekonomik krizlerin, demografik değişikliklerin ve COVID-19'un giderek artan etkileriyle karşı karşıya kalan şehirler şoklara maruz kalıyor. Bununla birlikte, şehirler riskleri azaltabilir ve kapsayıcı kentsel direnci güçlendiren politikalarla yanıt verebilir.
- **Program:** İklim değişikliği veya beklenmedik salgın hastalıklar gibi bilinen zorluklardan kaynaklanan gelecekteki şoklara ve streslere karşı kentlerin kapasitelerinin dayanıklılığını koruma ve artırma, risklerden etkilenmeyi büyük ölçüde azaltma ve sonuç olarak; daha yeşil, daha akıllı ve daha kapsayıcı şehirler inşa etme amacıyla iyi kentsel politika ve yönetim oluşturmaktır.

EKONOMİK DİRENÇLİLİK

1. Endüstrilerin büyümeyi sağlayacak çeşitlilikte olması,
2. İnovasyonun ekonomiye liderlik etmesi,
3. İşgücünün farklı becerileri olması,
4. Altyapının ekonomik aktiviteleri desteklemesi.

EKONOMİK

SOSYAL DİRENÇLİLİK

1. Toplum katılımcı ve birbirine bağlı olması,
2. Toplumda kentlilerin aktif ağlarının olması,
3. İnsanların servislere erişiminin olması.

SOSYAL

1. Liderlik ve uzun dönemli vizyon,
2. Kamunun uygun kaynaklarının varlığı,
3. Diğer yönetim kademeleriyle iş birliği,
4. Yönetim şeffaf olması ve kentlilerin yönetime katılım için desteklenmesi.

KURUMSAL

KURUMSAL DİRENÇLİLİK

1. Kentsel gelişimin çevre ile uyum içinde olması,
2. Altyapının yeterli ve güvenilir olması
3. Yeterli doğal kaynağın varlığı.

ÇEVRESEL

ÇEVRESEL DİRENÇLİLİK

Dirençli Kentler Dayanışma Ağları

- **Resilient Cities Network** – RF: Kentsel dayanıklılık, bir kentsel sistemin, işletmelerinin, kurumlarının, topluluklarının ve bireylerinin yaşadıkları kronik stresler ve akut şoklar ne olursa olsun hayatta kalma, uyum sağlama ve gelişme kapasitesinin adıdır.
- **Urban Resilience Hub**: UN-Habitat bu program ile paydaşlarının güvenli, kapsayıcı ve dirençli kentler inşa etmesini desteklemektedir.

Adil Kent Yaklaşımı (Feinstein, 2010)

- Feinstein (2010), Neoliberal kentsel politikaların adaletsizlik ürettiğine dönük eleştirilerini ve önerilerini 2010 tarihli Adil Kent isimli kitabında paylaşmaktadır.
- Bu çalışmada: demokrasi, eşitlik ve çeşitlilik tematik alanları altında on altı ilke sunmaktadır.

1. public space

- a. bad: lack of access, homogeneity
- b. good: heterogeneity

2. quality of built environment

- a. bad: inauthenticity, conformist architecture
- b. good: historical accuracy; cutting edge architecture

3. planning

- a. bad: rule of experts
- b. good: citizen participation

4. social control

- a. Bad: order/domination
- b. Resistance/conflict

5. housing

- a. bad: luxury dwellings
- b. good: affordable units

6. segregation

- a. bad: exclusion
- b. good : mixing, even if conflictual

7. mega-projects

- a. bad: large, top-down planned
- b. good: popular, incremental, preservation

8. social services

- a. bad: privatization, individualization
- b. good: collective consumption

9. economic development

- a. bad: entrepreneurial state
- b. good: small business, cooperatives

10. environment

- a. bad: laissez-faire
- b. good: regulation; green development

Eşitliğin sağlanması için Adil Kent ilkeleri

1. Bütün yeni konut geliştirme uygulamaları, ortalamanın altında dar geliri olan hane halkı için yerinde ya da bir başka mekânda iyi bir konut ve yaşanabilir bir çevre sağlamalıdır. **Planlama herkes için yaşanabilir fiziksel ve sosyal bir çevre sağlamalıdır.**
2. **Erişilebilir (affordable) konut** imkanları konut havuzunda sürekli var olması sağlanmalıdır.
3. Kamusal tesislerin inşa edilebilmesi ve konut yaşam kalitesinin artırılabilmesi için uygun bir **finansal destek** verilerek toplumsal denge bozulmadan yer değiştirme imkanları sağlanmalıdır.
4. Ekonomik gelişim programlarında büyük şirketler yerine çoğunlukla daha köklü bir yerelliğe sahip **küçük işletmelere ve çalışanlara öncelik verilmelidir**. Tüm yeni ticari gelişmeler, kamusal kullanım için alan sağlamalı ve mümkün olduğunca, **bağımsız ve kooperatif işletmelerin** ekonomik geçimini kolaylaştırmalıdır.
5. Mega projeler daha fazla irdelenmeli, düşük gelirli insanlara istihdam sağlama, kamu kolaylıkları ve yeterli ücret politikası şeklinde doğrudan fayda sağlamaları zorunlu tutulmalı ve eğer kamu sübvansiyonu söz konusuysa da, kâr'a halkın katılımını da sağlanmalıdır.
6. Şehir içi **ulaşım ücretleri düşük tutulmalıdır**. Dar gelirli halk için indirimler sağlanmalıdır.
7. Plancılar, müzakereci ortamlarda **eşitlikçi çözümler için baskı yapmak** ve hali hazırda avantajlı durumda olanlara orantısız bir şekilde **fayda sağlayan çözümleri engellemek** için aktif rol almalıdır.

Çeşitliliğin kaybolmaması için Adil Kent ilkeleri

1. Çeşitlilik elde etmek amacıyla yerel sakinlerin **yer değiştirmesi gerekmemelidir**, ancak daha fazla ayrışma sağlayacak yeni topluluklar da inşa edilmemelidir.
2. Planlama ayrımcı amaçlar için kullanılmamalı, bunun yerine **kapsayıcılığı teşvik etmelidir**.
3. Geniş **kamusal alanlar erişilebilir** ve çeşitliliğe sahip olmalıdır. Çatışan yaşam tarzlarına sahip gruplar aynı alanı kullanmak zorunda kalmamalıdır.
4. Bölgesel ve idari sınırlar **geçirgen olmalıdır**.
5. Yerel nüfusun istekleri ve pratiklerine göre **karma arazi kullanımı** sağlanmalıdır.
6. Kamu yetkilileri ve politikaları, ayrımcılığa uğrayan hassas grupların barınma, eğitim ve istihdam imkânlarından yararlanabilmesi için onlara **destek olmalıdır**.

Demokrasinin ilerlemesi için Adil Kent ilkeleri

1. Karar alma süreçlerine doğrudan katılamayan gruplar, **hak savunucu temsilcileri tarafından temsil edilmelidir.**
2. Planlanmış alanlarda **plan karar sürecine hedef nüfusun da katılımı sağlanmalıdır.** Öte yandan, bir planlama alanındaki yerel sakinler, bir bölgenin geleceğinin tek belirleyicisi olmamalıdır. Kent ölçeğindeki etkiler de hesaba katılmalıdır.
3. Henüz yerleşim olmayan veya düşük yoğunlukta kullanılan alanların gelişim planlanmasında, halihazırda etkilenen alanların dışında yaşayan grupların temsilcilerini de içeren **geniş katılımlı bir planlama** süreci ilerletilmelidir.

Demokrasi Adil Kent amacı için bir araçsal bir anlama sahiptir. Bu araçlardan yoksun kalınması dezavantajlıların zarar görmesi anlamına gelir.

Tablo 1.*Adil kent ilkelerinin saha incelemesine konu olan özellikler*

Üst ilke	Adil Kent İlkeleri No³	Sahada aranan özellik
Eşitlik	1	Herkes için yaşanabilir bir çevre edinimi
	2	Erişilebilir konutun sürdürülebilirliği
	3,6	Zararların tazmini
	4,5	Büyük yatırımlara karşı esnafın korunması ve halkın katılımı
	7	Kent plancının aktif rolü
Çeşitlilik	9,13	Dezavantajlıların desteklenmesi
	10,11,12	Ayrışmanın önlenmesi
Demokrasi	14	Hak sahiplerinin temsili
	15,16	Projenin paydaş genişliği

Çolak, Y. (2014). Adil kent yaklaşımı ve kentsel dönüşüm: İstanbul Esenler örneği. *İnsan & Toplum*, 4 (7), 57-84.

Adil Kent Kurgusunda Plancının Rolü

- İletişim teorisinde, plancının birincil görevi, insanların hikayelerini dinlemek ve farklı bakış açıları arasında bir fikir birliği oluşturmaya yardımcı olmaktır. Bu süreçlerde **plancı, teknokratik bir liderlik yapmaktan ziyade deneyimsel bir öğrencidir**, en fazla katılımcılara bilgi sağlar, ancak bunu yaparken de ortaklaşılan konulara duyarlıdır.
- Bu süreçteki liderlik, paydaşları belirli bir planlama içeriğine uygun hale getirmek değildir. Bunun yerine böylesi süreçlerde yürütülen liderlikteki temel görev; **fikir birliğine** ulaşması ortamını sağlamak ve katılımcıların sosyal ekonomik hiyerarşi içindeki konumu ne olursa olsun **hiçbir grubun çıkarlarının baskın olmayacağını garanti etmektir**.

Gezegensel Kentleşme

- Gezegensel Kentleşme'nin teorik arka planı geleneksel Avrupa kentlerinin çözülmesine, Paris, Ruhr Havzası ve İskandinavya'ya uzanan büyük çaplı bölgesel metropolisin ortaya çıkışına dayanmaktadır.
- Brenner (2014) kentleşme süreçlerinin şehrin sınırlarını da ihlal ederek çevresel süreçlere nüfus ettiğini ve iç içe geçtiğini vurgulamaktadır. şehrin merkezi bir noktadan veya çekirdekten nasıl büyüdüğünü açıklamaya çalışmak yerine, kentsel toplumun oluşumuna, daha doğrusu **kentselliğin bir yaşam biçimine dönüşmesine** odaklamamız gerektiğini ileri sürmektedir...

Postkolonyal Kentleşme

- Postkolonyal düşünce, sömürgeciliğin düşünsel mirasının küresel güney hakkındaki bilimsel yazılara bilinçsizce girdiğini gösteren çalışmalardan (örneğin; Said 1978) etkilenerek gelişmiştir.
- Kentleşme dünya çapında bir süreçtir. Ancak bu temel bir kentsel formun evrenselleştirilmesi anlamına gelmemelidir...
- Postkolonyal kentleşme, küresel ölçeğin en üstünde yer alan bir kaç seçilmiş kent özelinde geliştirilen kent kuramlarını sorgulayarak .özellikle modernizm ve kalkınmacılığı, Küresel Güney'in şehirlerini (ve toplumlarını) azgelişmişlik ve geri kalmışlık statüsüne mahkum ettiği için eleştirmektedir.

Postkolonyal Kentleşme

- **'sıradan şehir'**: Şehirlerin eşit derecede farklı ve benzersiz olduğunu ve hiçbirinin diğerlerine ayrıcalıklı bir şekilde model olamayacağı veya örnek teşkil edemeyeceği düşüncesine sahiptir.
- Postkolonyal kentleşme, farklı kentlerde çeşitli kentsel süreçlerin paralel bir şekilde deneyimlendiğini kabul etmektedir (Şekil 2). Bu doğrultuda farklı coğrafya ile mekansal bağlamların incelenmesi gerektiğini savunmaktadır.
- Büyük kuramlardan uzaklaşarak deneyimlerdeki farklılıkları vurgulamayı öne çıkaran postmodernizm düşüncesinden etkilenen postkolonyal kentleşme, **şehirleri günlük yaşamın bir mekanı olarak incelemeyi tercih etmektedir.**

Birleşmeler (asemblaj) Kentleşmesi

- Post-yapısalcı düşünürler Deleuze ve Guattari'nin çalışmalarından yorumlanarak geliştirilmiştir.
- Deleuze ve Guattari tarafından ortaya atılan 'agencement', bir araya getirme, birleştirme, oluşturma, asemblaj gibi anlamları içermektedir (Deleuze ve Guattari 1987 [1980]).
- Burada, türdeş olmayan parçaların farklılıklarını koruyarak bir araya gelmesi ve bir bütünü oluşturmaları önemlidir. Benzer bir şekilde kentler de insanların, kurumların, ağların, örgütlenmelerin, farklı altyapı ve üstyapı öğelerinin bir araya gelmesinden ve bir arada çalışmasından oluşmaktadır.

Table 1 Articulations of assemblage analysis and urban political economy

	Relation to urban political economy	Exemplary research foci	Representative authors
Level 1: empirical <i>Political economy of urban assemblages</i>	Assemblage is understood as a specific type of research object that can be analyzed through a political–economic framework and/or contextualized in relation to historically and geographically specific political–economic trends.	Technological networks within and among cities (e.g. electrical grids); intercity networks; assemblages of territory, authority and rights.	Graham and Marvin (2001); Sassen (2006); Ali and Keil (2010); Graham (2010)
Level 2: methodological <i>Assemblage as a methodological extension of urban political economy</i>	Assemblage (often in conjunction with the closely related concept of ‘metabolism’) is presented as a methodological orientation through which to investigate previously neglected dimensions of capitalist urbanization. The core concerns of critical urban political economy remain central, but are now extended into new realms of inquiry.	The production of socionatures; infrastructural disruption or collapse; flows of energy, value, substances, microbes, people, ideas.	Kaika (2005); Heynen <i>et al.</i> (2006); Bender (2010); Graham (2010); McFarlane (2011a)
Level 3: ontological <i>Assemblage as an ‘alternative ontology for the city’ (Farías, 2010, p. 13)</i>	Assemblage analysis displaces the investigation of capitalist urban development and the core concerns of urban political economy (e.g. the commodification of urban space, inequality and power relations, state intervention, polarization, uneven spatial development).	Urban materialities and infrastructures, including buildings, highways, artifacts, informal settlements, communications systems, traffic flows, inter-urban networks	Latour and Hermant (2006); Farías (2010); various contributions to Farías and Bender (2010); Smith (2010); McFarlane (2011a, 2011b)

Birleşmeler (asemblaj) Kentleşmesi

- Karmaşıklık ve kaos kuramlarından etkilenen Birleşmeler Kuramı, şimdiki zaman ve mekanda algıladığımız her şeyin hem bir geçmişinin olduğunu, hem de gelecek için bir olasılık oluşturduğunu vurgular.
- Dolayısıyla, anın gerçekliği, aslında bir son ürün veya sonuç değil, bir akışkanlık halidir.
- Bu yaklaşım kentleri, sabit, değişmez, sınırları belirgin bir yapı olarak değil, parçaların bir araya gelerek etkileştiği ve sürekli dönüştüğü bir sistem olarak görmemizi sağlamıştır.
- Bu arka plana dayanarak Farias, kentleri, süreçlerin çeşitliliği olarak tanımlamıştır.

Yeni kentleşme yaklaşımları özetle...

- Kentleşmeyi merkezine alan üç yeni yaklaşım da kentlere, kentleşmeye ve kentselliğe ilişkin bugüne kadar bilinegelen doğrusallıkların, hiyerarşilerin ve sınıflandırmaların eleştirisi üzerine geliştirilmiştir;
- **Gezegensel** Kentleşme, kent-kır ikilemini,
- **Postkolonyal** Kentleşme, Küresel Kuzey - Güney veya Batı-Doğu ikilemini,
- **Birleşmeler** Kentleşmesi de geçmiş (potansiyeli) veya gerçekleşeni (olasılığı) sorgulamaktadır.

Kuramsal Eleştiriler

- Birleştirme yaklaşımında, bireylerin, olayların ve durumların bir araya gelişi kavranılmaktadır. Birleşmeler Kuramına karşı en temel eleştiri, bütünü oluşturan **parçaların varoluşsal temeline inilmemesi** de bu noktada ortaya çıkmaktadır.
- Postkolonyal Kentleşme de benzer bir şekilde eleştirilmiştir:
- Sosyal hareketler, kurumsal örgütlenmeler veya sosyal ağlar gibi ara düzeyler incelenmemektedir. Bugüne kadar kente ilişkin pek çok çalışmada yer alan veya sosyal kuramlarda tartışılabilenlerin bir düzeye (mikro veya makro) indirgenmesi basitleştirme olarak görülmektedir.

Plancı yeni gündeme nasıl
adapte olacak?

Finalde Görüşme Üzere...

Dr Öğr Üyesi Erhan Kurtarır